

การศึกษาความคงตัวและสภาวะเหมาะสมในการติดฉลากสารประกอบสำเร็จรูป
 ^{99m}Tc -Dimercaptosuccinic Acid (^{99m}Tc -DMSA)

อังคนันท์ อังกูรรัตน์ สุนทรี เลหาหะวิไลย และทวีศักดิ์ ทันตวิวัฒน์
 กองผลิตไอโซโทป สำนักงานพลังงานปรมาณูเพื่อสันติ
 โทรสาร 5795230 ต่อ 381 โทรสาร 561-3013.

บทคัดย่อ

สารประกอบติดฉลาก ^{99m}Tc -DMSA ใช้สำหรับถ่ายภาพไต มีการกระจายตัวได้สูงสุดที่ renal cortex เหมาะสำหรับการใช้ศึกษา renal parenchyma การศึกษาความบริสุทธิ์ทางเคมีรังสีเปรียบเทียบ 2 วิธี คือ วิธีที่ 1 ใช้ ITLC-SA และ upper organic phase ของ n-butanol ที่อิ่มตัวด้วยกรดเกลือ 0.3 โมลาร์ (1:1) และวิธีที่ 2 คือ ใช้ ITLC-SG และ Methyl Ethyl Ketone (MEK), 5% glycine, 85% methanol ตามลำดับได้ผลการทดลองสอดคล้องกัน คือ ร้อยละของสารประกอบติดฉลากสูงสุดที่ชั่วโมงแรกของการติดฉลาก ใช้โซเดียมเปอร์เทคนิเกต (เทคนิเทียม-99 เอ็ม) มีความแรงรังสีได้สูงสุด คือ 150 มิลลิคูรี ปริมาตร 3 มิลลิลิตร สารประกอบสำเร็จรูป DMSA ชนิดผงแห้ง สามารถเก็บได้นาน 180 วัน

Stability Study and Optimization Conditions of ^{99m}Tc -Dimercaptosuccinic
Acid (^{99m}Tc -DMSA)

Angkanan Aungurarat Soontree Laohawilai and Taweesak Tuntawiwattananont
Isotope Production Division, Office of Atomic Energy for Peace (OAEP)
Tel. 579-5230 Ext.381 Fax. 561-3013

Abstract

Technetium- ^{99m}Tc -DMSA localized at high concentration in the renal cortex so it was excellent for imaging the renal parenchyma. The radiochemical purity was studied by two methods; 1) ITLC-SA developed with upper organic phase of n-butanol saturated with HCl 0.3 M (1:1) and 2) ITLC-SG developed with MEK, 5% glycine and 85% methanol respectively. The results were similar, the labelling yield of ^{99m}Tc -DMSA complex was maximum at 1 hour and maximum activity and volume were 150 mCi and 3 ml respectively. The stability of lyophilized kit was about 180 days.

1. บทนำ

สารเภสัชภัณฑ์รังสีที่ใช้ศึกษาทางวิทยาศาสตร์และการทำงานของไต โดยวิธี renography มีหลายชนิด เช่น I-131 Hippuran ใช้ศึกษาความสามารถในการทำงานของไต (Dynamic Qualitative Indication of Renal Function) สารประกอบติดฉลากของปรอท ใช้ศึกษา renal parenchyma แต่ไม่นิยมใช้เนื่องจากสารไอโซโทปรังสี ปรอท-197 ให้รังสีแกมมาที่มีพลังงานสูงถึง 6277 keV เมื่อถ่ายภาพด้วย gamma camera จะให้รายละเอียดของภาพไม่ชัดเจน(1)

สารประกอบติดฉลากของเทคนิคเชียม-99 เก็ม ที่ใช้ถ่ายภาพไตมีหลายชนิด เช่น ^{99m}Tc iron ascorbate, ^{99m}Tc -GHA, ^{99m}Tc -Sn-DTPA และ ^{99m}Tc -DMSA ซึ่งแต่ละชนิดมีข้อดีข้อเสียต่างกัน เป็นต้นว่า ^{99m}Tc -GHA และ iron ascorbate จะมีการกระจายตัวที่ไตไม่คั่งคั่งแต่ blood และ urinary clearance เร็วมาก ^{99m}Tc -Sn-DTPA เป็นสารประกอบติดฉลากที่มีคุณสมบัติเฉพาะตัวดีมาก คือ มีเสถียรภาพสูงสามารถใช้ได้ถึง 5 ชั่วโมง หลังติดฉลากเหมาะสำหรับใช้ศึกษา Glomerular Filtration Rate (2) ^{99m}Tc -DMSA สามารถกระจายตัวได้สูงสุดที่ renal cortex แต่มีค่า urinary excretion rate และ blood clearance ค่อนข้างต่ำ เหมาะที่จะใช้ถ่ายภาพ renal parenchyma (2)

ในจำนวนสารประกอบติดฉลากของเทคนิคเชียม-99 เก็ม ที่ใช้เป็น renal imaging agent ทั้งหมดที่กล่าว ข้างต้น ^{99m}Tc -DMSA มีข้อดีกว่าสารเภสัชภัณฑ์รังสีอื่นๆ คือ มีคุณสมบัติทางชีววิทยา คล้ายคลึงกับ chlormerodrin ทำให้สามารถกระจายตัวในส่วนของ renal cortex ได้สูงสุดใน เวลา 1 ชั่วโมง (1) นอกจากนี้อัตราส่วนของ kidney-to-blood, kidney-to-liver และ kidney-to-muscle มีค่าสูง ทำให้ใช้ถ่ายภาพได้ผลดีและได้ภาพที่ชัดเจน แต่มีข้อเสีย คือ ถูก oxidised ได้ง่ายในอากาศ จึงต้องใช้เวลา 30 นาที หลังเตรียมเสร็จ(2)

การศึกษาความคงตัวและสภาวะเหมาะสมในการติดฉลากสารประกอบสำเร็จรูป DMSA ด้วย Tc-99m เพื่อให้ทราบถึงอายุการใช้งาน และสภาวะเหมาะสมที่ทำให้ได้ร้อยละของสารประกอบติดฉลาก ^{99m}Tc -DMSA สูงสุด วิถีหาร้อยละของสารประกอบติดฉลากและองค์ประกอบต่างๆ ดังกล่าวทำได้หลายวิธี คือ ใช้วิธีของ USP XXI (3) และ Phan และ Wanish (4)

ซึ่งเป็นวิธีเดียวกัน ใช้ ITLC-SA เป็น stationary phase และ upper organic phase ของ n-butanol ซึ่งอิมิตัวด้วยกรดเกลือ 0.3 โมลาร์ (1:1) เป็น mobile phase เปรียบเทียบกับวิธีของกรีก (5) ซึ่งใช้ ITLC-SG เป็น stationary phase และ MEK และ 5% glycine เป็น mobile phase

การทดลองทำการศึกษารอบคลุมถึงการหาความบริสุทธิ์ทางเคมีรังสี และสภาวะเหมาะสมในการติดฉลากสารประกอบสำเร็จรูปของ ^{99m}Tc -DMSA เพื่อให้ได้ร้อยละของสารประกอบติดฉลากมีค่าสูงสุด รวมถึงเพื่อให้ทราบถึงเวลาการใช้งานของสารประกอบติดฉลาก (shelf - life) และวันหมดอายุของสารประกอบสำเร็จรูปชนิดผงแห้ง (lyophilized)

2. วัสดุอุปกรณ์และวิธีการ

วัสดุอุปกรณ์

1. โซเดียมเปอร์เทคโนโลยีท (เทคโนโลยีท-99 เอ็ม) ผลิตโดยวิธีสกัดด้วยตัวทำละลาย และสารประกอบสำเร็จรูป DMSA ชนิดผงแห้งผลิตโดย กองผลิตไอโซโทป สำนักงานพลังงานปรมาณูเพื่อสันติ

2. Instant thin layer chromatography, ITLC-SA และ SG ขนาด 1.5 x 15 ซม. (Gelman-Sciences Inc., Ann Arbor, MI) ใช้เป็น stationary phase

3. ตัวทำละลายซึ่งใช้เป็นตัวชะ ประกอบด้วย methyl ethyl ketone (MEK), 85 % methanol, 5 % glycine และ upper organic phase n-butanol ซึ่งอิมิตัวด้วยกรดเกลือ 0.3 โมลาร์ (1:1)

วิธีการ

I. ศึกษาความบริสุทธิ์ทางเคมีรังสี (Radiochemical Purity)

ติดฉลากสารประกอบสำเร็จรูป DMSA โดยฉีดสารละลาย โซเดียมเปอร์เทคโนโลยีท

(เทคนิคเชื่อม-99 เค็ม) ความแรงรังสีประมาณ 30 มิลลิคูรี ปริมาตร 2 มิลลิลิตร ลงในสารประกอบสำเร็จรูป DMSA ชนิดผงแห้ง (ประกอบด้วย DMSA 1 มิลลิกรัม $\text{SnCl}_2 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$ 0.42 มิลลิกรัม, inositol 50 มิลลิกรัม และ ascorbic acid 0.7 มิลลิกรัม) เซย่าแรงๆ ประมาณ 1 นาที จะได้สารประกอบติดฉลาก $^{99\text{m}}\text{Tc}$ -DMSA วัดความเป็นกรด-ด่าง ของสารประกอบติดฉลาก และศึกษาความบริสุทธิ์ที่ทางเคมีรังสีของสารประกอบติดฉลากดังกล่าว ซึ่งทำได้ 2 วิธี คือ

วิธีที่ 1 ใช้ ITLC-SA เป็น stationary phase และ upper organic phase of n-butanol ที่ อิ่มตัวด้วย HCl 0.3 M(1:1) เป็น mobile phase $^{99\text{m}}\text{Tc}$ -pertechnetate จะเคลื่อนที่ไปถึง solvent front (Rf 1.0) และ tin colloid ยังคงอยู่ที่จุดเริ่มต้น (Rf = 0)

วิธีที่ 2 ใช้ ITLC-SG เป็น stationary phase ใช้ mobile phase 3 ชนิด เรียงตามลำดับกัน คือ MEK, 5 % glycine และ 85 % methanol ปรับปรุงจากวิธีของกรีก เพื่อแยกสารประกอบเชิงซ้อนอีกชนิดหนึ่งของ $^{99\text{m}}\text{Tc}$ -DMSA secondary complex ออกจาก $^{99\text{m}}\text{Tc}$ -tin colloid $^{99\text{m}}\text{Tc}$ -pertechnetate จะเคลื่อนที่ไปถึง solvent front ของ MEK (Rf = 1) $^{99\text{m}}\text{Tc}$ -DMSA primary complex เคลื่อนที่ไปยัง solvent front ของ 5 % glycine (Rf = 0.7) และ $^{99\text{m}}\text{Tc}$ -DMSA secondary complex เคลื่อนที่ไปยัง solvent front ของ 85 % methanol (Rf = 0.3) ขณะที่ $^{99\text{m}}\text{Tc}$ -tin colloid ยังคงอยู่ที่จุดเริ่มต้น (Rf = 0)

นำแผ่น ITLC-SA และ SG จากทั้งสองวิธีการ scan โดยใช้เครื่องวัดรังสีแบบ Scanner ซึ่งคู่กับหัววัด NaI(Tl) (Berthold DUNNSCISCT-SCANNER II, LB 2723, W. Germany) เพื่อศึกษาการกระจายตัวขององค์ประกอบต่างๆ แสดงในรูป 1a และ 1b จากนั้นนำแผ่น strip ทั้งสองตัดเป็นแผ่นเล็กๆ ขนาด 1 ซม. วัดการกระจายตัวขององค์ประกอบต่างๆ โดยใช้เครื่องนับรังสีอัตโนมัติ (Automatic Gamma Counter, COBRA II Auto-Gamma Counting System, PACKARD Instrument Company, USA) แล้วนำไปคำนวณค่าร้อยละของการติดฉลากได้จาก :

$$\% \text{ } ^{99\text{m}}\text{Tc-DMSA} = 100 - (\% \text{ } ^{99\text{m}}\text{TcO}_4^- + \% \text{ } ^{99\text{m}}\text{Tc-tin colloid})$$

II. ศึกษาสภาวะเหมาะสมในการติดฉลาก

ศึกษาสภาวะเหมาะสมในการติดฉลาก โดยหาความบริสุทธิ์ทางเคมีรังสี ที่เวลาต่างๆ กันตั้งแต่ 15, 30, 60, 120, 180 นาทีหลังติดฉลาก ใช้สารละลายโซเดียมเปอร์เทคนิค (เทคนิคซีสม-99 เก็ม) ความแรงรังสี 30 มิลลิคูรี/2 มิลลิลิตร ร้อยละขององค์ประกอบต่างๆ แสดงในรูปที่ 2

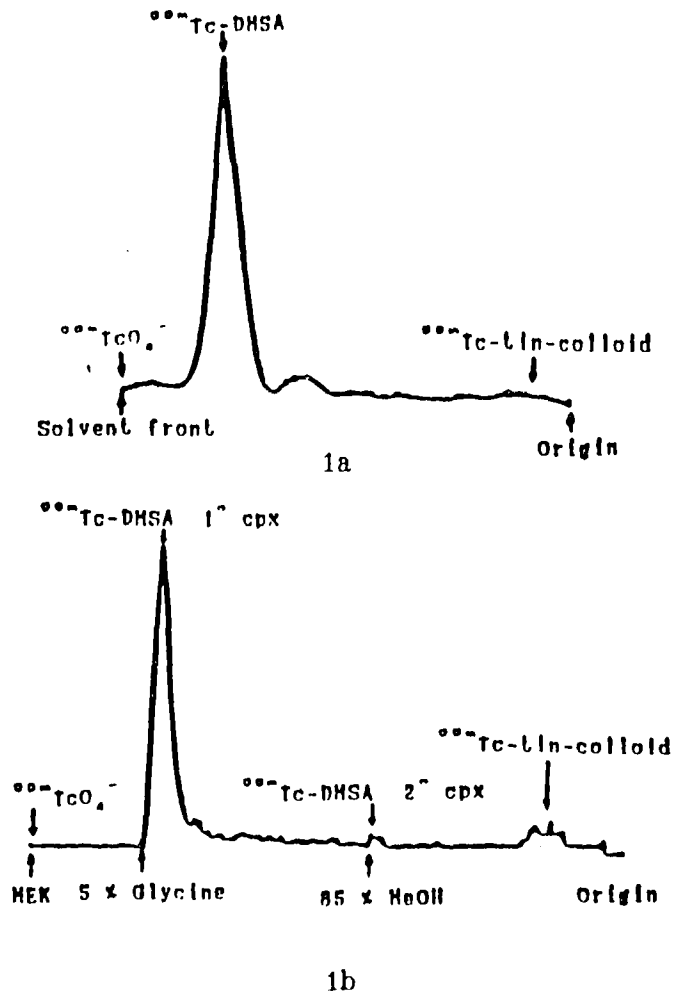
นอกจากนี้ยังศึกษาความแรงรังสีและปริมาตรของสารละลายโซเดียมเปอร์เทคนิคต่อผลของการติดฉลาก โดยเปลี่ยนแปลงปริมาตรของสารละลายดังกล่าวตั้งแต่ 0.5-3.0 มิลลิลิตร และความแรงรังสีตั้งแต่ 10 - 100 มิลลิคูรี ร้อยละขององค์ประกอบต่างๆ แสดงในรูปที่ 3 และ 4

III. ศึกษาความคงตัวของสารประกอบสำเร็จรูป DMSA ชนิดผงแห้ง

สารประกอบสำเร็จรูป $^{99m}\text{Tc-DMSA}$ เตรียมได้โดยฉีดสารละลายโซเดียมเปอร์เทคนิค (เทคนิคซีสม-99 เก็ม) ในน้ำเกลือ 0.9 % ความแรงรังสีประมาณ 30 มิลลิคูรี/2 มิลลิลิตร ลงในสารประกอบสำเร็จรูปชนิดผงแห้ง ศึกษาความบริสุทธิ์ทางเคมีรังสีหลังติดฉลาก 15 นาที โดยวิธีการข้างต้น ทำการศึกษาเป็นช่วงเวลาจนครบ 6 เดือน หาร้อยละขององค์ประกอบต่างๆ ซึ่งแสดงในรูปที่ 5

3. ผลการศึกษาวิจัย

I. การศึกษาความบริสุทธิ์ทางรังสีของ $^{99m}\text{Tc-DMSA}$ โดยใช้วิธีที่ 1 เปรียบเทียบกับวิธีที่ 2 การกระจายตัวขององค์ประกอบต่างๆ แสดงในรูปที่ 1a และ 1b

รูป 1 การกระจายตัวขององค์ประกอบต่างๆ ของสารประกอบติดฉลาก $^{99m}\text{Tc-DMSA}$ หลังติดฉลาก 15 นาที ใช้สารละลายโซเดียมเปอร์เทคนิเทต (เทคนิเชียม-99 เอ็ม) ความแรงรังสี ประมาณ 30 มิลลิวรี่/2มิลลิลิตร

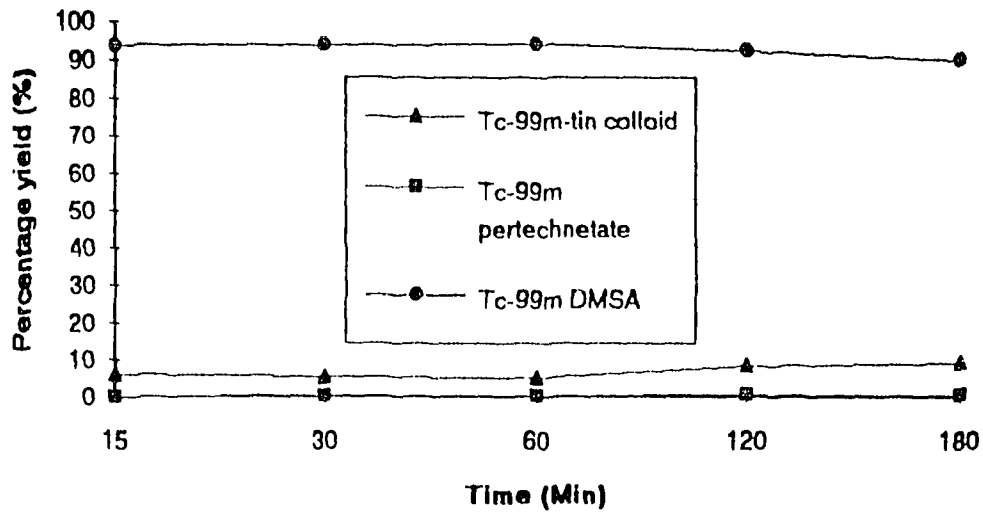
1a stationary phase : ITLC-SA

mobile phase : upper organic phase of n-butanol saturated with HCl 0.3 M (1:1)

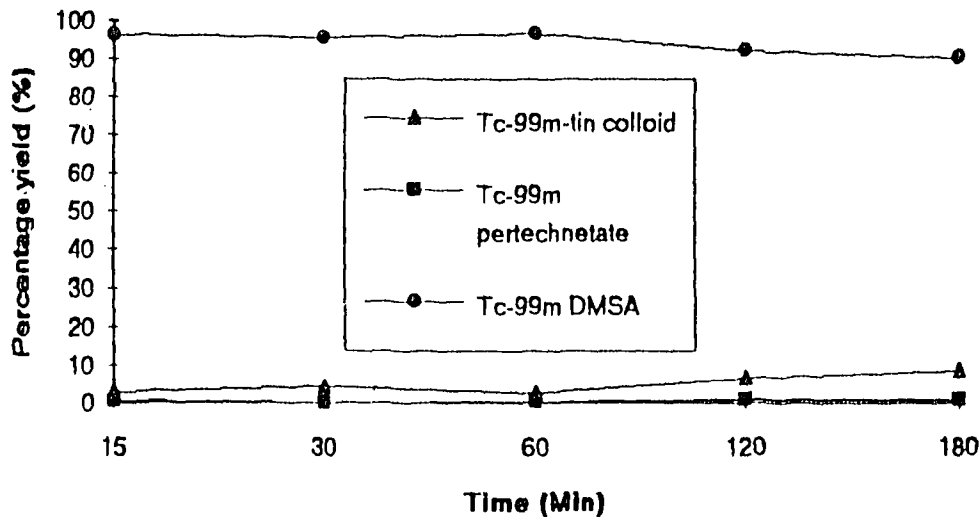
1b stationary phase : ITLC-SG

mobile phase : MEK, 5% glycine, 85% methanol

II. การศึกษาสภาวะเหมาะสมของการติดฉลากโดยเปลี่ยนแปลงเวลาในการศึกษาความบริสุทธิ์
ทางเคมีรังสี แสดงในรูป 2

2a

2b

รูป 2 ร้อยละขององค์ประกอบต่างๆ ของสารประกอบติดฉลาก ^{99m}Tc -DMSA ที่เวลาต่างๆ
หลังการติดฉลาก

2a stationary phase : ITLC-SA

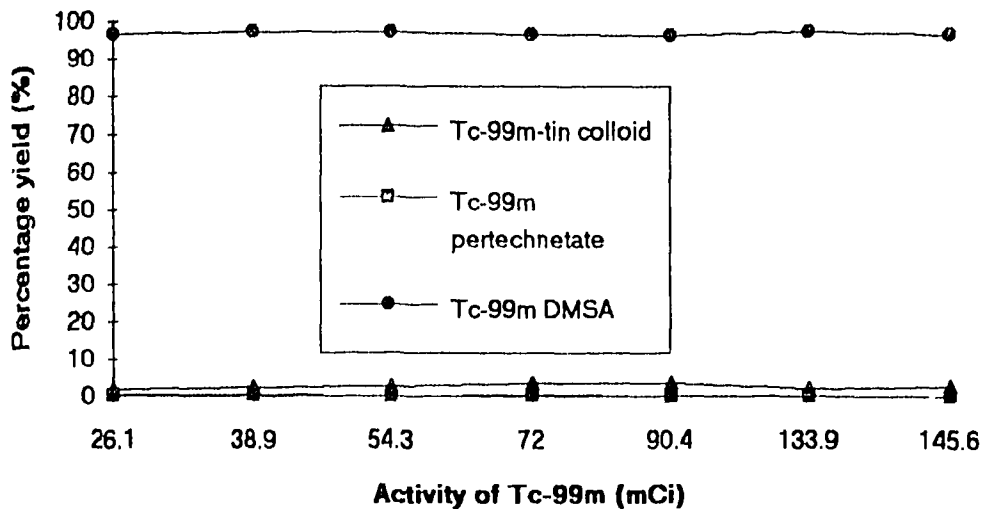
mobile phase : upper organic phase of n-butanol saturated
with HCl 0.3 M (1:1)

2b stationary phase : ITLC-SG

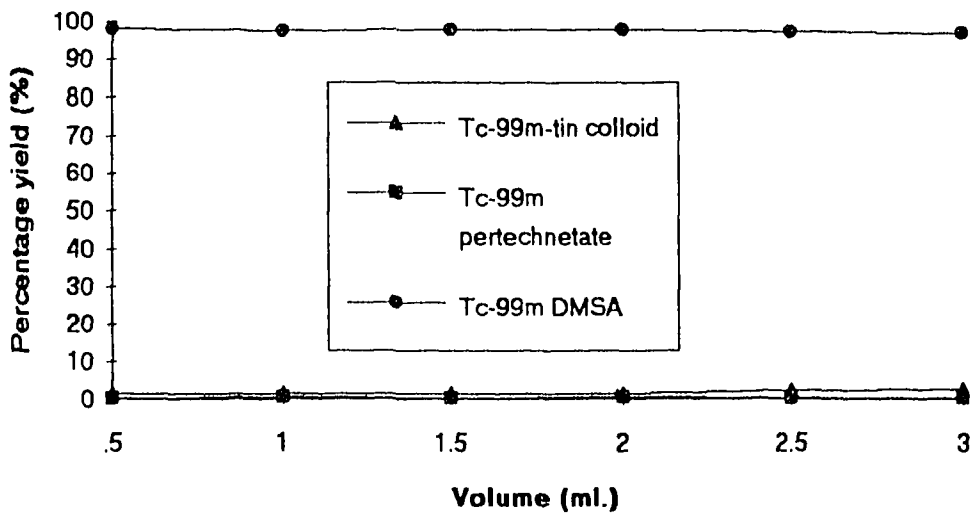
mobile phase : MEK, 5% glycine, 85% methanol

ผลของการเปลี่ยนแปลงความแรงรังสี และปริมาณที่มีต่อการติดฉลาก แสดงในรูปที่ 3 และ 4

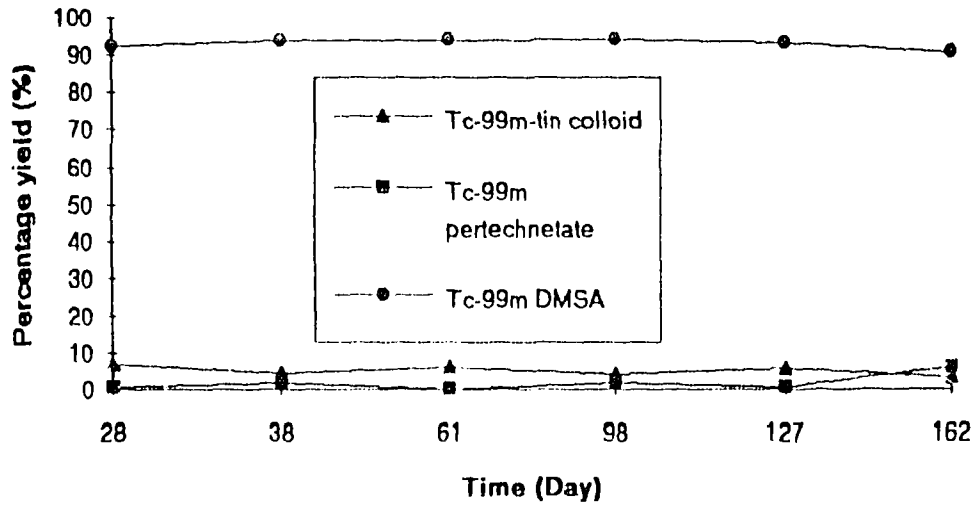
รูป 3 ผลของความแรงรังสีที่มีต่อร้อยละขององค์ประกอบต่างๆ ของสารประกอบติดฉลาก ^{99m}Tc -DMSA ใช้สารละลายโซเดียมเปอร์เทคนิเทต (เทคนิคซีสม-99 เอ็ม) ปริมาตร 2 มิลลิลิตร เวลาหลังการติดฉลาก 15 นาที

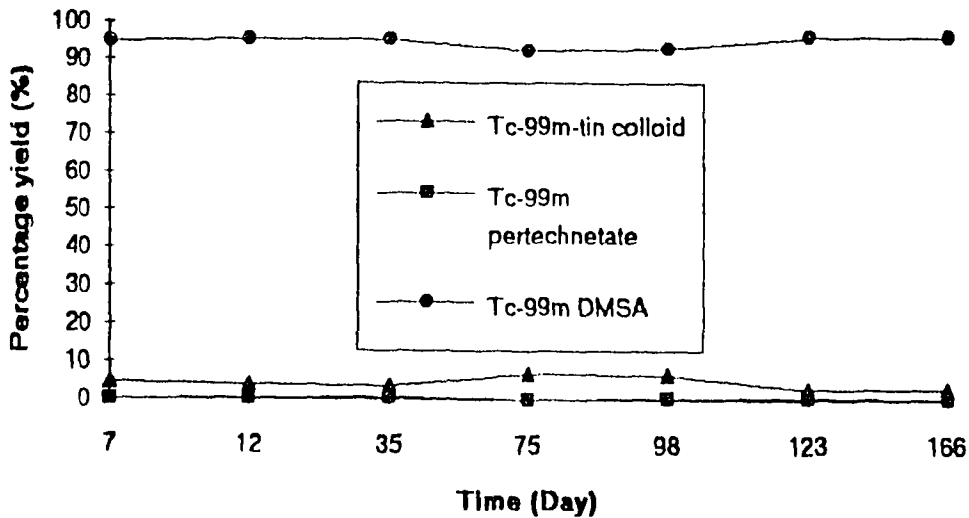
รูป 4 ผลของปริมาณที่มีต่อร้อยละขององค์ประกอบต่างๆ ของสารประกอบติดฉลาก ^{99m}Tc -DMSA ใช้สารละลายโซเดียมเปอร์เทคนิเทต (เทคนิคซีสม-99 เอ็ม) ความแรงรังสี 30 มิลลิวูรี เวลาหลังติดฉลาก 15 นาที

III. การศึกษาความคงตัวของสารประกอบสำเร็จรูป DMSA ชนิดผงแห้ง

ความบริสุทธิ์ที่ทางเคมีรังสีของสารประกอบสำเร็จรูป DMSA เมื่อติดฉลากด้วย Tc^{99m} หลังจากเก็บไว้ที่ระยะเวลาต่างๆ กัน แสดงในรูป 5

5a

5b

รูป 5 ความคงตัวของสารประกอบสำเร็จรูป DMSA ชนิดผงแห้ง เมื่อติดฉลากกับสารละลาย Tc^{99m} เดียมเปอร์เทคนิเทต (เทคนิเทียม-99 เอ็ม)

5a stationary phase : ITLC-SA

mobile phase : upper organic phase of n-butanol saturated with HCl 0.3 M (1:1)

5b stationary phase : ITLC-SG

mobile phase : MEK, 5% glycine, 85% methanol

5. บทวิจารณ์และสรุปผล

การศึกษาความบริสุทธิ์ทางเคมีรังสี ของ $^{99m}\text{Tc-DHSA}$ โดยวิธีที่ 1 และวิธีที่ 2 พบว่า สามารถแยกแต่ละองค์ประกอบออกจากกันได้ค่อนข้างชัดเจน (รูป 1a, 1b) ร้อยละของการติดฉลาก มีค่าสูงสุดหลังติดฉลากประมาณ 1 ชั่วโมง ($\approx 95\%$) และต่อๆ อดลงจนต่ำกว่าค่าที่ยอมรับได้ (acceptance limit, $\approx 90\%$) ในชั่วโมงที่สาม ส่วนร้อยละของ $^{99m}\text{TcO}_4^-$ มีค่าต่ำสุดหลังจากติดฉลาก 15 นาที โดยจะเพิ่มขึ้นอย่างช้าๆ ในชั่วโมงที่ 1 หลังจากนั้นจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่วนร้อยละของ $^{99m}\text{Tc-tin colloid}$ มีค่าต่ำสุดในชั่วโมงที่ 1 หลังจากนั้นจะเพิ่มขึ้นอย่างช้าๆ และค่อนข้างคงที่ เมื่อเปรียบเทียบกับ วิธีที่ 2 (รูป 2a, 2b) ได้ผลการทดลองที่สอดคล้องกับวิธีแรก แต่ร้อยละของสารประกอบติดฉลากในชั่วโมงที่หนึ่งสูงกว่าวิธีแรก ($\approx 98\%$) เนื่องจากในการวิเคราะห์โดยวิธีแรกใช้เวลาในการทำ chromatography ค่อนข้างนาน ทำให้สารประกอบ $^{99m}\text{Tc-DHSA}$ บางส่วนสลายตัวเนื่องจากถูกแสงสว่างเปลี่ยนเป็นองค์ประกอบอื่นๆ และเมื่อแยกโดยวิธีที่ 2 จะสามารถแยกองค์ประกอบอีกชนิดหนึ่งของ $^{99m}\text{Tc-DHSA}$ ออกจาก $^{99m}\text{Tc-tin colloid}$ ได้ (ไม่สามารถหาเอกสารอ้างอิงที่สามารถยืนยันตรงตัวที่แน่นอนได้) อย่างไรก็ตามองค์ประกอบชนิดที่สอง $^{99m}\text{Tc-DHSA}$ ไม่มีผลต่อการกระจายตัวของ $^{99m}\text{Tc-DHSA}$ ภายในร่างกาย สันนิษฐานว่าโครงสร้างทั้งสองชนิดนี้อาจจะเปลี่ยนกลับไปมาได้

สรุปได้ว่าการแยกโดยวิธีแรกค่อนข้างสะดวก เพราะใช้ mobile phase เพียงชนิดเดียวแต่ใช้เวลาชกนาน วิธีที่ 2 รุ่งหากว่าเพราะใช้ mobile phase ถึง 3 ชนิด แต่ให้ผลการแยกที่ชัดเจนกว่าและรวดเร็วกว่า

การศึกษาสภาวะเหมาะสมในการติดฉลากได้เลือกใช้ วิธีที่ 2 เพราะเป็นวิธีที่รวดเร็วและมีผลการแยกที่ชัดเจนกว่า เมื่อเปลี่ยนความแรงรังสีและปริมาตรของสารละลายโซเดียมเปอร์เทคนิค (เทคนิคเซียม-99 เอ็ม) ไม่มีผลต่อร้อยละของสารประกอบติดฉลาก $^{99m}\text{Tc-DHSA}$ (รูป 3 และ 4) อย่างไรก็ตามในการศึกษารั้งนี้ สามารถเปลี่ยนแปลงปริมาตรของสารละลายโซเดียมเปอร์เทคนิค (เทคนิคเซียม-99 เอ็ม) ได้ไม่เกิน 3 มิลลิลิตร และความแรงรังสีสูงสุดได้ประมาณ 150 มิลลิวูรี่ เพราะความแรงรังสีสูงสุดของสารละลายโซเดียมเปอร์เทคนิค (เทคนิคเซียม-99 เอ็ม) ที่ผลิตได้สูงสุดประมาณ 50 มิลลิวูรี่/มิลลิลิตร ถ้าใช้ปริมาตรสูงกว่านี้ pH ของสารประกอบติดฉลากจะมากกว่า 3 ซึ่งสูงกว่าค่าที่ยอมรับได้

การศึกษาความคงตัวของสารประกอบสำร็จรูป DMSA ชนิดผงแห้ง

ได้ทำการเปรียบเทียบทั้งสองวิธีการ พบว่าสามารถเก็บสารประกอบสำร็จรูปไว้ได้นานประมาณ 6 เดือน หรือมากกว่านั้น ที่อุณหภูมิ 4 °C รั่วไหลของ ^{99m}Tc -DMSA ค่อนข้างสูง (>90 %) โดยที่รั่วไหลขององค์ประกอบอื่นๆ ที่เป็นสารปนเปื้อนค่อนข้างต่ำ

จากผลการศึกษาทั้งหมดนี้ได้นำไปประยุกต์ใช้ในการควบคุมคุณภาพสารประกอบสำร็จรูป DMSA ชนิดผงแห้งที่ผลิตขึ้นในครั้งต่อไป

6. References

1. Daly, M.J., W. Jones, T.G. Rudd and J. Tremann Differential Renal Function Using Technetium-99m Dimercaptoouccinic Acid (DMSA) : in Vitro Correction. J. Nucl. Med. 20(1): 63-66,1979.
2. Arnold, R.S. et.al. Comparison of ^{99m}Tc Complexes For Renal Imaging. J. Nucl. Med 16(5): 357-367.
3. United States Pharmacopeial Convention, Inc. The United States Pharmacopeia, twenty first revision. Mack Printing Company, Easton, 1985.
4. Phan, T. and R. Washnish. Practical Nuclea Pharmacy. 2nd Edition, Banyan Enterprises, Ltd. Hawaii. 1981.
5. Belkas, E.P. and S. Archimandritis. Radionucledic and Radiochemical Quality Control of Radioisotopes Radiopharmaceuticals. Part II Laboratory Manual. N.C.S.R. "DEMOKRITOS" Athens. 1982.